

АБУ ҲОМИД ҒАЗЗОЛИЙ

ТАВБА КИТОБИ

Абу Ҳомид Ғаззолий

Тавба китоби (араб тилидан таржима).

Таржимон ва луғат тузувчи Рашид Зоҳид. — Т;
«Мовароуннаҳр», 2003. — 148 бет.

Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари
бўйича қўмитанинг рухсати билан чоп этилди.

Ушбу китоб улуғ имом, «ҳужжатул-ислом» Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Аҳмад Абу Ҳомид ат-Тусий ал-Ғаззолийнинг Байрутда нашр қилинган IV жилдлик «Иҳйоу улумид-дин» («Дин илмларини жонлантириш») асаридан танланди.

Китобда тавба амали билан боғлиқ барча ҳолат-хусусиятлар Қуръон, ҳадис ва солиҳ салафларимизнинг сўзлари асосида батафсил ёритилган.

«Тавба китоби» дан ислом тарихи, иймон асослари ва тақво масалаларига қизиққан кенг китобхонлар оммаси фойдаланишлари мумкин.

ТАВБА САБОҒИ

Жамики махлуқоти ичра инсонни мукар-
рам этиб яратган, инсонлар ичида бизни му-
сулмонлар жумласидан қилган Оллоҳ таолога
ҳамдлар бўлсин!

Инсонни жаҳолатдан маърифатга, зулмдан
адолатга, ҳалокатдан нажотга бошлаган ҳидо-
ят элчиси Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳис-
саломга дуруд ва саловотлар айтамиз.

«Одам фарзандларининг барчаси кўп хато
қилгувчидир. Хато қилгувчиларнинг яхшиси
тавба қилувчиларидир» – деб марҳамат қила-
ди сўзлагувчиларининг энг ростгўйи Расулulloҳ
саллоллоҳу алайҳи васаллам.

Демак, хато қилиш, адашиш бандага хос
табиат. Ундан қочиб қутилишнинг иложи йўқ.

Мавлоно Жалолиддин Румий айтганлари-
дек:

*Зиндаги омад баройи бандаги,
Зиндаги бебандаги шармандаги.*

Яъни:

«Тириклик шубҳасиз бандалиқдур,
Бандалиқсиз тириклик шармандалиқдур»

Дарҳақиқат, банда борки, гуноҳдан холи эмас, муҳими содир этилган хатони тан олиш, уни ўз вақтида тузатиш. Бу иш эса, фақат тавба билангина амалга ошади. Зеро, Қуръони Каримда зикр этилган мавзуларнинг барчаси жиддий эътиборга молик мавзулардир. «Тавба» айнан шундай марказий мавзулардан бири десак, янглишмаймиз.

Бинобарин, Оллоҳ Расулининг биз умматларга кўрсатган йўли ҳам тавба йўлидир. Ҳидоят тавба йўлидан бошланади. Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг саҳобалари ҳам, улардан сўнггилар ва улардан сўнггилар ҳам шу йўлдан юрдилар. Агар тарихга назар солсангиз, уламо умматнинг бутун ҳаёти тавба сабоғидан иборат.

Ҳужжатул ислом Абу Ҳомид Ғаззолийнинг «Ихйоу улумид-дин» асаридан олинган ушбу китоб ҳам том маънода тавба сабоғидан дарс берувчи қўлланмадир. Бу қўлланма бизни тавба жараёнига олиб киради, шу жараён ичида биз тавба нелигини, тавбасиз яшаш мумкин эмаслигини англаймиз, ниҳоят, тавба қилишни ўрганамиз.

Ғаззолийни тушуниш, унинг асарларини бошқа тилга таржима қилиш осон эмас. Табиийки, таржимон бу мушкулликни қайсидир даражада англаган ва ишга масъулият билан ёндошган. Китоб учун тузилган луғат ҳам ишнинг муваффақияти, қолаверса, келажакда қилинадиган ишларга намуна бўларлик тажрибадир.

Азиз китобхон! Сўзимнинг сўнгида барчамизга тегишли бир савол бермоқчиман: «Устозлар тавба сабоғидан дарс беришга шай, тайёرمىсиз?!»

Мана Имом Ғаззолий шогирдларига қандай насиҳат қилади: «Эй илм толиби! Доимо Оллоҳ ёди билан бўл. Агар Оллоҳ ёди билан бўлмасанг, нафсинг илгидасан. Ёхуд сен муҳим санаётган фаҳминг, илминг, ёдинг, тобе бўлаётган имоминг, ҳар нарсадан устун қўяётган соғлигинг ёки шунга ўхшаш бошқа нарсалар сени бошқаражак. Агар амалинг Оллоҳ учун бўлмаса, илминг ҳам Оллоҳдан ўзгаси учундир...

Маънолар иборалардан қамровлироқ, қалблар таълиф қилинган китоблардан кенгрокдир. Илм изохга муҳтож. Қалб назарини энг чекка нуқталарга қарат. Шунда мақсад эшиги очилади. Уни дарҳол «тўғри» дейишдан сақлан. «Нотўғри» деб ҳукм чиқаришга ҳам шошилма. Назаринг яхшилангани сайин, чигалларинг ечилади, маънолар ойдинлашади. Кимда яхшилик ва ёмонликни омухта кўрсанг, яхшилигини ёйиб, ёмонлигининг узрли томонларини қидир. Иши фақат ифлос жойларга қўниш бўлган пашшадек бўлма. Бировни хатода, жаҳолатда айблашга ошиқма. Балки бунинг ҳикмати кейинроқ очилар, балки ҳозир сен уни сезмаётгандирсан...»

Анвар Турсун

Тошкент шаҳар бош имом-хатиби

СЎЗБОШИ ЎРНИДА

Ҳар бир ишда ўзининг борлиги ва бирлигини намоён этиб қалбларга нурли йўл солган Зот — Оллоҳ таолога беадад ҳамду санолар бўлсин. Яратган эгамнинг дийдорига фақат салим қалб билан етиш мумкинлигини башорат этган ва бу йўлда инсониятга намуна бўлган ҳабиб Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломга, унинг аҳли байтлари ва асҳобига салавоту саломлар бўлсин.

Ҳофиз ал-имомул-фақиҳ Абу Фазл Ироқий «Ихйоу улумид-дин» («Дин илмларини жонлаштириш») китобига қилган «тахриж»¹нинг муқаддимасида дейди: «Ихйоу улумид-дин» ҳалол ва ҳаромни танитадиган улуғ китоблардан биридир. Унда жамланган ҳукмлар қалбларга йўналтирилган. Китоб ёлғиз фуруъ² ва масойил³ билан чекланиб қолмаган. Шу билан бирга, соҳилга қайтиш имконсиз бўладиган даражада тубсизликка ҳам шўнғиб кетилмаган. Балки унда зоҳир ва ботин илми қоришиб, маънолар энг гўзал ўринларда мавжланади ва аниқ, тиниқ, нафис лафзлар ичра оқади. Бу оқимнинг сифати мўътадилликдир».

¹ Тахриж – маълум бир асарда келтирилган ҳадисларнинг ровийси ва санъат йўллари аниқлаб, юзага чиқариш.

² Фуруъ – асосий масаладан келиб чиқувчи иккинчи даражали масалалар.

³ Масойил – далиллар орқали ҳал қилинадиган муайян бир мавзудаги ишлар (масалалар).

лоҳ ҳам, унинг фаришталари ҳам Пайғамбарга дуо-ю салавотлар айтурлар: Эй мўминлар, сизлар ҳам у зотга салавот ва салом айтинглар» (Аҳзоб сураси, 56-оят). Алий розийоллоҳу анҳудан: Расулulloҳ саллоллоҳу алайҳи ва саллам дедилар: «Номим зикр қилинганида менга салавот айтмаган одам ҳақиқий бахилдир» (Термизий ривояти). Оллоҳнинг салавати — раҳмат, фаришталарнинг салавати — истиғфор. Яна айтиладики, Оллоҳ таолонинг салавати бу Оллоҳ таолонинг фаришталар ҳузурида Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломга айтган мақтови, фаришталарнинг салавати эса дуодир.

сидратул мунтаҳо жаннат четидаги нилуфар. Бу ҳақда «Нажм» сурасининг 13-15-оятларида айтилади: «Қасамки, (Муҳаммад алайҳиссалом Жаброил фариштани ўзининг аслий суратида) иккинчи бор (жаннат) четидаги нилуфар олдида кўрди. Жаннати маъво ҳам ўша (нилуфар)нинг олдидадир. Ўшанда нилуфрни ўраган нарса (яъни Оллоҳ таолонинг файзи илоҳийси) ўраб олган эди».

тахқиқ

ҳақни юзага чиқармоқ, амалда исботламоқ

тоат

Оллоҳга итоат

тараддуд	иккиланиш, бир тўхтамга келол-маслик
тўхтам	иккиланиш батамом тўхтаб, шак тўла йўқолганидан кейин туғиладиган қатъий қарор
фосид	бузғунчи
фосиқ	шариат чегарасидан чиқувчи
халил	ҳақиқий дўст. Халилуллоҳ—Иброҳим алайҳиссаломнинг сифатлари
хамр	маст қилувчи ичимлик
шаҳват	кучли истак, нафсоний қувват. «Иштаҳа» ҳам шаҳватга ўзакдош сўз. Шаҳват дунё ҳосиласи бўлгани учун уни: «дунёга иштаҳа билан ташланиш», деб таърифлаш тўғрироқдир.
қасд	мақсад
ғанимат	ўлжа
ҳабиб	севилган, яхши кўрилган зот. Ҳабибуллоҳ—Муҳаммад алайҳиссаломнинг сифатлари
ҳол	вақт эътибори билан «ҳозир». Банданинг ҳозирги, айна пайтдаги манзили. Айтиладики, ҳол — у ҳолатдан бу ҳолатга ўтиш, қалбнинг ўзгариб туришидир. Яна айтилади, ҳол зойил бўлмайди, агар зойил бўлса, у ҳол эмас.

МАНБАЛАР

1. Ал-мўъжамул-восит. Доруд-даъва. Истанбул, 1989.
2. Ал-мўъжамул-муфаҳрис ли алфозил-Қуръон. Доруд-даъва, Истанбул, 1990
3. Ал-мунжид фил-луғоти вал-аълам. Мактаба-туш-шарқиййа, Байрут, 1986.
4. Ал-қомус ул-жадид. Тунис-Жазоир, 1985.
5. Ихйоу-улумид-дин. Абу Ҳомид Ғаззолий. Дорул-ихйо. Байрут
6. Китабул-имла фи ишкалатил-ихйо. Абу Ҳомид Ғаззолий. Дорул-мисриййал-лубнаниййа.
7. Риёзус-солиҳин. Муҳйиддин Абу Закариё Ан-Нававий. Сантлада. М., 1993.
8. Русча-ўзбекча луғат. I-II т. Т., 1983.
9. Тайсир мусталаҳил ҳадис. Маҳмуд Тохҳон. Мактабатул-маориф, Ар-Риёз, 1987.
10. Тафсирул-Қуръанил-азим. Имомуддин Абу Фидо
Исмоил ибн Касир. Дорул-маърифат. Байрут-Лубнан, 1989.
11. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. М., 1981.
12. Қуръони Карим. Ўзбекча изоҳли таржима. Таржима ва изоҳлар муаллифи Шайх Алоуддин Мансур. Т., 1992.
13. Ҳадис ва ҳаёт. I-III жузъ. Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф. Т., 2003 й.

МУНДАРИЖА

Тавба сабоғи	3
Сўзбоши ўрнида	6
I. Боб. Тавбанинг моҳияти ҳақида	15
Тавба нима?	16
Тавбанинг вожиблиги ва фазилати	18
Тавбага шошилиш вожиб	28
Тавбанинг ҳар қандай шароитда, ҳеч бир истисносиз вожиблиги.....	34
Шартлар тўлиқ бўлганида тавбанинг шубҳасиз мақбуллиги.....	50
II. Боб. Кичик ва катта гуноҳлардан тавба қилиш..	61
Гуноҳларнинг қисмларга бўлиниши ва банданинг сифатлари	62
Охиратдаги даражаларнинг дунёда қилинган яхшилик ва ёмонликларга кўра тақсимланиши	83
Кичик гуноҳни катта гуноҳга айлантирувчи сабаблар.....	118
III. Боб. Тавбанинг мукамал бўлиш шартлари ва унинг умр охиригача давом этиши	127
Тавбанинг давомийлигига кўра бандаларнинг тоифаларга бўлиниши	162

Тавба қилувчи нималарга шошилмоғи лозим?175

**IV. Боб. Тавбанинг шифобахшлиги ва гуноҳдан
тийилмаслик дардининг муолажа йўли 189**

Луғат.....229

Манбалар 237

